

KİŞİLİĞİN GELİŞİMİ

Hilary ROBERTS

Bugün dünya üzerinde birbirinden tamamen farklı, birkaç kişiliğe sahip, yüzlerce insan yaşamaktadır. Bunlar "çok kişiliklilik" olarak bilinen hastalığa sahip bireylerdir.

"Çok kişilik" düşünüldüğü kadar nadir bir durum değildir. Bu yüzyılın ilk yarısında bildirilen vaka sayısında bir gerileme varken, 1970 yıllarında görülme sıklığı artmıştır. Yüzyılın ilk yarısındaki azalmayı iki faktör etkilemiş olabilir;

Bunlardan birincisi 1910 yıllarında "şizofreni" teriminin tanıtılmasıdır. Bu yüzden, birçok psikiyatrist "çok kişilikli", şizofrenli sınırları içerisine dahil etme eğilimindedirler. Vaka sayısında azalmaya yol açan ikinci etken "çok kişiliğin", hipnoz kullanılarak yapay olarak meydana getirilebileceğine dair elde edilen bulgulardır. Psikiyatristler bunu bilir ve aldatıcı olmaktan kaçınırlar.

Son yıllarda "çok kişilik" konusunda ilginin yeniden canlanması ve daha çok vakanın ortaya çıkarılmış olması, birkaç kişiliğe sahip şahıslar için tıbbi yönden bir ümit kaynağı haline gelmiştir.

Çok kişiliğin en basit tanımı, "tek bir vücut içinde kapalı tutulan bir grup insana benzer" şeklindedir. Bu grup içinde yer alan üyeler "şuurlu düşünme ve hareketleri" sırayla kontrol altına alırlar.

Çok kişiliğin dramatik tabiatını vurgulamak için bir kitabın örneği olan genç bir adamın hikâyesini ele alalım: (Daniel Keyes tarafından yazılmış The Mind of Billy Milligan, Bantam - 1983).

Bu kitapta yer alan Billy, 8 yaşına geldiği zaman, üvey babası tarafından sadistçe ve seksüel olarak kötüye kullanılmış ve bunun sonucu yaşantısında büyük değişimler olmuştur. Zaman zaman hafıza kaybı şeklinde krizler ortaya çıkmaya başlamıştır. Kısa sürede bu hafıza kaybı, onun hiçbir şey bilmediği şeyleri yaptığını dair suçlanmasına yol açmıştır. Bura-

Şayet kendi zekâ ve kişiliğinizi seçebilseniz, nasıl olmasını isterdiniz? Böyle bir seçme imkânı elimizde olsaydı, herkes zeki ve istediği ölçüde cazip olabilecek, çekingenlik, aptallık ve mental bozukluk gibi sorunlar ortadan kalkacaktı. Her ne kadar bu kelimeler bir "peri masalı"nı anımsatıyorsa da, kişilik seçimi fikri, düşündüğümüzden daha yakın olabilir.

da Billy'e bilinmeyen, onun vücudunda değişik bir kişiliğin gelişmesiydi. Billy, vücudunda milliyeti, yaşı ve cinsiyeti değişen 24 farklı kişilik taşımaktaydı. Billy'nin kendisi Amerikalıydı. Hâkim bir kişilik olan Arthur, İngiliz aksanıyla konuşuyordu. Bunun dışında akıcı bir biçimde Arapça konuşan kişiliği, sinirli ve vahşi tabiatlı olan Slav aksanıyla konuşan Yugoslav kişiliği, sempatik, dost tavırlı ve becerikli bir kişiliğe sahip olan Allen, küçük fakat uygunsuz bir kız olan Christene, seveci yaradılıştı diğer bir dişi kişilik olan Adalana, Billy'nin vücudunda taşıdığı kişiliklerden sadece birkaçıdır.

Gerçek şudur ki; birey, birkaç kişiliğe sahip olabilir ve bu kişilikler büyük ölçüde birbirine karışabilir. Ancak, bu konu ele alınmadan önce "kişilik" teriminden açıkca ne anlaşılması gerektiği önemlidir:

İnsan beyni, kendi kendine kumanda eden bir bilgisayar olarak düşünüldüğünde, "öğrenmek" olarak bilinen olay, yeni bir programın yazılmasına eşdeğerdir. Program, bir kere yazıldı mı, gerek duyuluncaya kadar hafızada depo edilir. İnsan beyni, bu programlanmanın yanında, neyi öğrenmek istediğine karar verme yeteneğindedir. Diğer bir ifadeyle, insan beyni, kendi programının programlayıcısıdır. Bu olaya "meta-programlama" diyoruz. Bunun daha ileri götürülmesinde, insan beyninin neyi öğrenmek istediğine karar vermek için karar alma yeteneğinde olduğunu görürüz. Örneğin: "tatilimden önce gelecek hafta İspanyolca öğrenip öğrenmeyeceğime karar vermeliyim" ifadesinde olduğu gibi bu yüksek seviyeli programlamaya da "meta-meta programlama" diyoruz.

Kişilikler de, büyük bir bilgisayarda uygulanmakta olan sisteme benzer; özel bir durumda hangi programın meydana çıkarılması gerek-

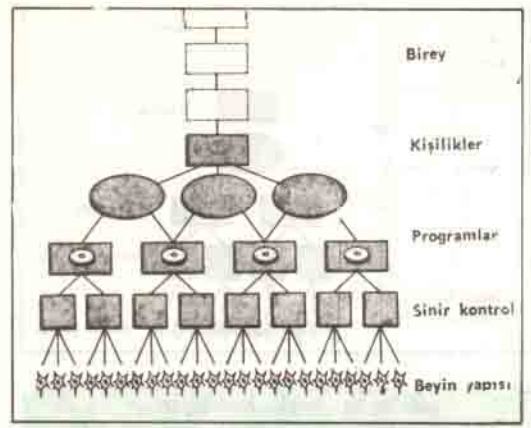
tiğine karar verirler. Buna karşılık, kişilik de kendi kendinin kontrolü altındadır. Burada "kendisi" terimi insan beynini tüm kontrol edenlere verilen bir isimdir; fakat bu tek bir kavram olmayıp bir yönetim hiyerarşisidir, yani amir olmayan ve aşama sırasına göre yönetimi eline alan programlayıcıların tekrarıdır.

Beynimizde dolaşan tüm bu program ve meta-programların, bizim haberdar olduğumuz boyutları nelerdir? İnsanın tam olarak kendini bilmesi kuramsal olarak imkânsız ise de, insan bir dereceye kadar şuurudur. Şuur, kişilik düzeyi hakkındaki işlemlerden haberdar olmaktır. İnsan alt seviyedeki fonksiyonları konusunda, keza yüksek seviyedeki fonksiyonlar ve "meta-şuur" için de şuursuzdur.

Bu kısa bilgilerin ışığında, çok kişilikli şahısların problemleri ele alındığında, "çok kişililiğin" bir beyni paylaşmış ayrı bireylere benzediği görülür. Her bir kişiliğin kendi hafızası, konuşma ve davranış biçimi ve fizyolojik ayrıcalıkları vardır. Her bir kişilik, elektroencefalogramlarda (EEG) ve diğer kişilik testlerinde büyük farklılıklar göstermektedir. Çok kişiliğin birkaç muhtemel açıklaması yapılmıştır: Bunlardan birincisi: yeni kişiliklerin "kendisi" tarafından ortaya çıkarılmasıdır. Ancak, bu kolay bir görev değildir ve birçok güç meta-programlar gerektirmektedir. Çok kişililiğin altında yatan sebeplerden en çok görüleni, çocukluk çağında çok şiddetli olarak kötüye kullanılmalara karşı bir savunmanın gelişmesidir. Değişik kişilikler, çocuğu, bu tolere edilemeyen ruhi sarsıntılardan koruyabilir. Kriz anında, orijinal kişinin yerini, neler olduğunu bilmeyen değişik bir kişilik alabilir. Bundan dolayı çok kişilik, orijinal kişinin şiddetli ızdıraptan kaçıp kurtulmak için başka bir kişi haline gelmeye karar vererek "kendisi" tarafından yapılan bir "meta-seçim"dır. Bu durum, kişinin farkında olmadan kendi kendini hipnoz ederek yaptığı meta-programlamadır.

Çok kişilik konusunda değişik bir açıklama da; kişiliklerin, yüksek derecede yapılaşmış gelişme ve organizasyonunun, genetik ve biyokimyasal defektlerin sonucu ortaya çıkması şeklindedir, ancak bu açıklama inandırıcı değildir.

Genetik faktörler önemlidir. Çünkü onlar temel bilgisayar aksamını ortaya koyar. Ancak kişilik gelişmesinde genetik faktörler ve çevre faktörleri dışında dikkate alınmayan üçüncü bir faktör daha vardır. Bu "kendi kendini tanımlama"dır. Çok kişilik vakalarında, tek bir bireyin değişik kişilikleri 10'de ayrılabilir. Çok ki-

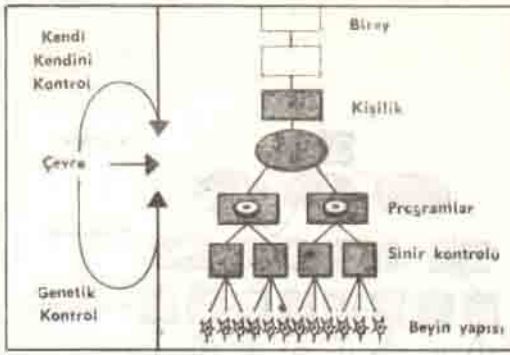

"Çok kişiliklilik" hastalığında beynin hiyerarşik yapısı değiştirilir ve bu değişiklikler psikolojik düzeylere kadar uzanır.

şilikli şahıslar bir cins gen yapısına sahiptir. Beyin IQ (zekâ derecesi) ve uyarılan güçler arasındaki ilişkilerde, IQ seviyelerine genetik faktörlerin katkıları olduğu yönünde kanıtlar vardır. Buna rağmen, "kişilikler arasındaki genetik farklılıklar olduğu şeklinde" bir sonuca varabilir miyiz?

BİLİNÇALTI KURALLARI :

Çok kişilik, düşünme bozuklukları, kulak hallisnasyonları, göz hallisnasyonları, hayal kurmalar, katatonik duruş gibi genel semptomlarıyla şizofreniye çok benzer. Hatta psikiyatristler bile ikisi arasındaki farklı sıklıkla ayırt edememektedirler. Zira mental hastalıkların teşhisi hasta davranışlarının değerlendirilmesine bağlıdır. Kişinin davranışı mantıklı görünmüyor ve sosyal yönden kabul edilemiyorsa kişi mental olarak hasta kabul edilir. Mental hastalıkların tedavisi de sıklıkla zorlamayla olmaktadır, çünkü bu hastaların tedavi olup olmama konusunda akıllıca karar vermesi beklenemez. Bundan dolayı, mental hastalıkların teşhisinde politik ve sosyal yönden suistimal etme çabaları tabiatında mevcuttur. Bu sebeple son 20 yılda şizofreni, çelişkilerin odak noktası olmuştur. Bir kısım araştırmacı şizofreninin, bir hastalık olmayıp, anormale ve stress dolu içetkileşimlere karşı mantıklı bir reaksiyon olduğunu kabul etmektedirler. Bu tanım "çok kişilik" için yapılan tanıma benzerlik taşımaktadır. Diğer bir görüşe göre, şizofreni, beyinde dopamin (=kimyasal haberci) seviyelerinin değişmesinin bir

Psikologlar, beyin fonksiyonları ile ilgili modellerini sık sık gözden geçirirler. Beynin hiyerarşik yapısı kişinin kendinden olduğu kadar, genetik ve çevresel faktörlerden de etkilenir.

sonucu olabilir. Zira, şizofreni belirtilerinde azalmaya yol açan ilaçlar, dopaminin etkisini, dopamine ait reseptörlerde bloke ederler. Şizofrenili beyinlerde, kesin biyokimyasal değişimler henüz bulunamamıştır. Şizofrenide beyin patolojisine psikojenik yaklaşım ciddi durumlara yol açar. Bu yüzden, şizofrenin biyokimyasal görünüşünü savunan psikiyatristler bir çıkmazla karşı karşıyadır. Onlar, sonuçta, sebep faktörleri

Bu görüşü savunanlar çok kişilik ve bazı histerik tip rahatsızlıkları şizofreni olarak teşhis edebilirler.

nanlar çok kişilik ve bazı histerik tip rahatsızlıkları şizofreni olarak teşhis edebilirler.

"Çok kişiliklik" vakalarının, son yıllarda artması, bunun çevreyle ilişkili olabileceğini telkin etmektedir. Bu yüzden, mental hastalıkların sebepleri arasına meta-programlama da dahil edilebilir. Örneğin şizofreni, dayanılması güç durumlara karşı, bir savunma olarak, kişiliğin parçalarına ayrılması şeklindeki meta-şuur kararının bir sonucu olabilir. Gerçekten şizofreni, çok kişilikli olmanın daha az yapısallaşmış şeklidir ve aralarında çok benzerlik vardır. Kişi kendi meta-suurunun seçiminden haberdar değildir. Sıklıkla, savunmasız bireyleri koşullar idare eder. Kişi meta-suurunu kendi tespit edebildiği zaman, kendi kişilik ve IQ gelişmesini de etkileyebilecektir.

New Scientist'den

Çev: Dr. Yurdaer KILIC

En çok değer verdiğin kimseyi tanıt, sana seni anlatayım.
Thomas CARLYLE

SİS VE AKCİĞER HASTALIKLARI

Davis'teki Kaliforniya Maymun Araştırma Merkezi'ndeki son araştırmalar, sürekli bir şekilde günlerce sisle karşı karşıya kalmanın, kronik akciğer hastalıklarına neden olduğunu ortaya çıkardı. Araştırma merkezindeki bilim adamları, ozonun 0,2 ile 0,9 ppm, miktarlarının sıçanlar ve maymunlar üzerindeki etkilerini ve bu hayvanların tepkilerini araştırmışlardır. Verilen bu miktarlar rastgele alınan miktarlar değildir. En düşük miktar, Los Angeles'ın güney sahillerinde yaz sisi içindeki ozon miktarıdır. Devamlı olarak 0,5 ppm. olup nadiren 0,8 ppm'e çıkabilmektedir. Haftada her gün, günde ise 8 saat bu sisi teneffüs ettikten sonra, maymunların ve sıçanların akciğerlerinde, hem biyokimyasal hem de yapısal bozukluklar saptanmıştır. Normal bir maymunla, böyle bir deneyin üzerinde yapıldığı maymunun akciğerleri karşılaştırıldığında, deney maymununda çok fazla sayıda bozulmuş hücreler ve alveolar duvarlarda hasar saptanmıştır. Havadaki ozon miktarındaki artışa bağlı olarak akciğerlerdeki hasar daha da artmaktadır. Eğer ozon miktarı alt seviyelerde kalırsa, akciğerdeki hasar tamir edilebilmekte ve bu tip bir sise canlı kendini ayarlayabilmektedir. Sözü edilen ayarlamalar en fazla 0,5 ppm ozon'a göre olmaktadır. Daha yüksek olduğunda hayvanlar bu sise kendilerini ayarlayamamakta, akciğerlerinde birçok minik yaralar oluşmakta ve fizyolojik olaylara karşı da, canlı savunmasız kalmaktadırlar.

Araştırmacılar şimdi nelerin, hayvanların bu düşük seviyeye uymasına sebep olduğunu ve hangi faktörlerin bu yeteneği azaltıp yükselttiğini araştırıyorlar. Daha şimdiden E vitamininin kemirgenlerdeki olumlu etkisi gösterildi. E vitaminin büyük miktarları, akciğerlerdeki zarara karşı direnci arttırmakta, az miktarları ise hayvanları hassas yapmaktadır.

Bu iki hayvan grubundaki bulgular gösteriyor ki, insana en yakın akraba olan maymunlarda ortaya çıkan olumsuz etkiler, yalnız bronşit veya astım gibi akciğer hastalıklarından sürekli şikâyetçi olan insanlarda görülmekle kalmayacak, bu şekilde oksitli hava kirliliğiyle karşı karşıya kalan herhangi sağlıklı birinde de meydana gelebilecektir.

M. Turan AKAY